

GWARANCJE PRAWNE UZEWNĘTRZNIANIA PRAKTYK RELIGIJNYCH W KONTEKŚCIE WOJNY

W lutym 2023 r. minął rok od bestialskiego napadu Federacji Rosyjskiej na suwerenną i wolną Ukrainę. Wojna, która toczy się na terenie Ukrainy jest niewątpliwie największym atakiem zbrojnym od czasów II Wojny Światowej. Fakt, że agresja rosyjska na Ukrainę nie ma podłoża wyznaniowego ani religijnego wynika ze statystyk. Według Operation World 61,1% ludności to prawosławni [1]. Jeśli chodzi o Rosjan to według badań Pew Research Center 71% ludności to prawosławni [2]. Zestawienie tych danych stanowi o podobnych preferencjach religijnych Ukraińców i Rosjan. Napad Rosjan przejawia się na wielu płaszczyznach i mimo tego, że atak ten nie odbywa się na tle religijnym to daje to bezpośredni asumpt do przeprowadzenia analizy prawa polskiego dot. wolności religijnej w odniesieniu do zagrożenia wojennego. Ta przykra sytuacja za wschodnią granicą państwa polskiego wymusza prowadzenie rozważań na tematy pokrewne ze stanem wojennym i wprowadzanymi razem z nim ograniczeniami. Sytuacja w Ukrainie pokazuje jak nieobliczalnym przeciwnikiem jest Federacja Rosyjska, a to z kolei daje swoisty sygnał Polsce i Polakom o niebezpieczeństwie jakie grozi Europie.

Niewątpliwie uprawnienia wynikające z realizacji wolności sumienia i religii należą do kategorii podstawowych praw człowieka, znajdujących swe źródło w godności osoby ludzkiej [3]. Polska Ustawa Zasadnicza, a dokładnie art. 53 stanowi, że każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii [4]. Konstytucja RP definiuje wolność religii jako obejmującą wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Najważniejszy akt prawny polski stanowi też, że wolność religii obejmuje posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących.

Podstawą prawną zapewnienia każdemu wolności religijnej są także międzynarodowe regulacje prawne. Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności podpisana dnia 4 listopada 1950 r. w Rzymie gwarantuje prawo do wolności myśli, sumienia i religii w art. 9 ust. 1, który stanowi, że każdy człowiek ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii, a prawo to obejmuje wolność zmiany religii lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania swojej religii indywidualnie lub wspólnie z innymi ludźmi [5]. Ten zapis definiuje uzewnętrznianie religii poprzez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie, a także czynności rytualne. W związku z prawem do uzewnętrzniania religii i przekonań pewne pozytywne obowiązki

spoczywają na państwach, których celem będzie poszanowanie i ochrona tego prawa. Władze państwowe mogą to uczynić przy pomocy różnych środków, a zwłaszcza instrumentów prawnych, które zapewnią niezakłóconą przez działalność innych możliwość manifestowania swoich przekonań w gwarantowanych prawem formach [6, s. 212].

Konstytucja RP przewiduje trzy stany nadzwyczajne. Są to: stan wojenny, stan wyjątkowy oraz stan klęski żywiołowej. Te zapisy znajdziemy w art. 228 ust. 1). Szczególny nacisk należy kłaść na stan wojenny, który można wprowadzić w przypadku zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko jakiejś agresji. Wprowadzenie stanu cywilnego ma charakter rozporządzenia Prezydenta RP, ale odbywa się to na wniosek Rady Ministrów. W momencie wprowadzenia takiego stanu zachodzi szereg ograniczeń i zmian w funkcjonowaniu samego państwa, jak i jego obywateli. Warto zaznaczyć, że ustawa szczególna regulująca działania państwa w stanie wojennym przewiduje, że w czasie stanu wojennego może być wprowadzona cenzura środków społecznego przekazu [7]. Jednocześnie art. 21 ust. 7 tej ustawy wyłącza z cenzury prewencyjnej należące do kościołów i innych związków wyznaniowych środki społecznego przekazu stanowiące źródła informacji na temat religii i służące wypełnianiu funkcji religijnych, co stanowi zakaz cenzurowaniu mediów kościelnych i innych związków wyznaniowych także w czasie zagrożenia podczas wprowadzenia stanu wojennego. Analogicznie, zgodnie z art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, w czasie stanu wojennego mogą być zawieszane prawa do organizowania i przeprowadzania wszelkiego rodzaju zgromadzeń. Ustęp 2. tego przepisu wyłącza jednak z zakazu zrzeszania się – zgromadzenia kościołów i innych związków wyznaniowych oraz organizacje religijne działające w obrębie świątyń, budynków kościelnych, w innych pomieszczeniach służących organizowaniu i publicznemu sprawowaniu kultu. Dowodzi to zabezpieczeniu uzewnętrzniania religii przez przepisy prawa. Na mocy art. 24 ust. 1 pkt 3 w/w ustawy - w czasie stanu wojennego ograniczenia wolności i praw człowieka i obywatela dotyczyć też mogą działań edukacyjnych np. poprzez okresowe zawieszenie zajęć dydaktycznych w szkołach. Wyjątek stanowią jednak szkoły duchowne i seminaria duchowne. Tam nie przerywa się kształcenia w czasie stanu wojennego.

Konkludując należy wyraźnie stwierdzić, że polskie prawo nie dopuszcza ograniczania realizacji wolności religijnej nawet w czasie stanu wojennego, który jest przecież niebywale wyjątkową sytuacją wpływającą bezpośrednio na państwo i jego obywateli. Ten fakt stanowi jak ważnym prawem jest konstytucyjny zapis o wolności religii. Uważam, że wpływ na to ma fakt, że prawo do wolności religii jest jednym z podstawowych praw i wolności człowieka i obywatela.

Bibliografia

- [1] https://www.wikiwand.com/pl/Religia_na_Ukrainie (dostęp: 19.04.2023).
- [2] https://pl.wikipedia.org/wiki/Religie_w_Rosji (dostęp: 19.04.2023).
- [3] Nikolajew J., *Konstytucyjne gwarancje wolności sumienia i religii a wprowadzenie stanu wojennego na Ukrainie w 2018 r.*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019, nr 46.
- [4] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- [5] Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).
- [6] Warchałowski K., *Wolność uzewnętrzniania religii i przekonań religijnych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2 (2020) 1/2.
- [7] Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2002 r. Nr 156, poz. 1301).